

Naar meer duurzame initiatieven in Den Haag

Evaluatie subsidieregeling
Duurzaamheid door Haagse wijken 2014

Freek de Meere
Erik van Marissing

Naar meer duurzame initiatieven in Den Haag

*Evaluatie subsidieregeling duurzaamheid
door Haagse wijken 2014*

Freek de Meere
Erik van Marissing

Maart 2015

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
2 De regeling	9
2.1 Inleiding	9
2.2 De regeling zelf	9
2.3 Communicatie	11
3 De initiatieven	13
3.1 Over de initiatieven	13
3.2 Spreiding over de stad	15
3.3 Kennismaking van deelnemers met de regeling	16
3.4 Ingediende projectvoorstellen	17
3.5 Conclusies	18
4 De werking van de subsidieregeling	19
4.1 Financiering	19
4.2 Bandbreedte	21
4.3 Samenwerking	22
4.4 Actief burgerschap	23
4.5 Multiplier	24
4.6 Conclusies	25
5 Conclusies en aanbevelingen	27
Bijlage Onderzoeksaanpak	31
Doelstellingen en onderzoeksvragen	31
Aanpak	33
Respondenten	34

Samenvatting

In 2011 presenteerde het college van burgemeester en wethouders haar plannen aan de raad om Den Haag in 2040 een klimaatneutrale stad te laten zijn. Den Haag gebruikt dan zo min mogelijk energie en stimuleert schone energiebronnen zoals wind, water en zon. Het college richt zich onder meer op energiebesparing, zonnepanelen en uitbreiding van het warmtedistributienet. Ook is er subsidie voor groene daken en gevels, voor dak- en vloerinstallatie en is er een stimuleringsregeling voor glasisolatie. Het zijn veelal jaarlijks terugkerende regelingen waarvoor bewoners een aanvraag kunnen indienen.

De gemeente doet bij deze ambitie een nadrukkelijk beroep op de burgers, bedrijven en instellingen in de stad. Bewoners worden gestimuleerd een actieve bijdrage te leveren. Daarvoor is onder andere een processubsidie beschikbaar gesteld. Deze is gestart in 2012 en bedoeld om bewoners in de gelegenheid te stellen een traject te doorlopen dat uiteindelijk uitmondt in een plan voor een concreet project. De subsidie dekt dus niet het resultaat (het project zelf), maar het traject om tot dat resultaat te komen.

In dit rapport bespreken we de ervaringen van de gemeente, burgers en organisaties in de stad met de regeling 'Duurzaamheid door Haagse wijken 2014'. Deze evaluatie richt zich niet op de mate waarin de regeling daadwerkelijk een bijdrage levert aan de doelstelling om Den Haag in 2040 klimaatneutraal te laten zijn, maar op de vraag hoe de stad in beweging wordt gebracht om deze ambitie waar te maken.

De evaluatie maakt duidelijk dat de regeling Duurzaamheid Door Haagse Wijken 2014 door zijn insteek en uitwerking in staat is vertrouwen aan bewoners te geven. Het bevat voor bewoners handvatten om actie te ondernemen. Het is echter de vraag of het benodigde multiplier effect wordt bereikt. In de volgende ronden van de stimuleringsregeling is het vooral zaak méér initiatieven te laten ontstaan en beeld te krijgen van de impact van een initiatief nadat de steun is afgerond. Daarvoor dient de bekendheid van de regeling in het algemeen te worden vergroot. Ook kan explicieter gestuurd worden op het bereiken van speciale groepen als huurders. Daarnaast vragen de initiatiefnemers om vereenvoudiging van de regeling en kan er meer onderling geleerd worden.

1 *Inleiding*

In 2011 presenteerde het college van burgemeester en wethouders haar plannen aan de raad om Den Haag in 2040 een klimaatneutrale stad te laten zijn. Den Haag gebruikt dan zo min mogelijk energie en stimuleert schone energiebronnen zoals wind, water en zon. Het college richt zich onder meer op energiebesparing, zonnepanelen en uitbreiding van het warmtedistributienet. Ook is er subsidie voor groene daken en gevels, voor dak- en vloerinstallatie en is er een stimuleringsregeling voor glasisolatie¹. Het zijn veelal jaarlijks terugkerende regelingen waarvoor bewoners een aanvraag kunnen indienen.

De gemeente doet bij deze ambitie een nadrukkelijk beroep op de burgers, bedrijven en instellingen in de stad. Bewoners worden gestimuleerd een actieve bijdrage te leveren. Daarvoor is onder andere een processubsidie beschikbaar gesteld. Deze is gestart in 2012 en bedoeld om bewoners in de gelegenheid te stellen een traject te doorlopen dat uiteindelijk uitmondt in een plan voor een concreet project. De subsidie dekt dus niet het resultaat (het project zelf), maar het traject om tot dat resultaat te komen.

De subsidieregeling 'Duurzaamheid door Haagse wijken' is van start gegaan in 2012 en onder meer gekozen vanwege de bevindingen in de studie 'Het stimuleren van duurzaamheid in de stad' van onderzoeksbureau Drift². Deze voorstudie laat zien dat er in Den Haag kansen liggen om een bredere doelgroep te benaderen dan het geval was en daarmee meer duurzaamheidsprojecten in de stad mogelijk te maken. Ook had de gemeente al positieve ervaringen met een dergelijke procesaanpak opgedaan in de Haagse wijkaanpak. In een tussenevaluatie van de regeling in 2012³ wordt geconcludeerd dat een goede start is gemaakt.

In dit rapport bespreken we de ervaringen van de gemeente, burgers en organisaties in de stad met de regeling 'Duurzaamheid door Haagse

1 De Stadskrant (2011), Den Haag klimaatneutraal in 2040: 12 miljoen extra voor duurzaamheid en milieu. In: De Stadskrant, 20 april 2011.

2 Avelino, F., Loorbach, D. & J. Wittmayer (2011), Het Stimuleren van Duurzaamheid in de Stad. Een Onderzoeksadvies aan de Gemeente Den Haag. Rotterdam: Dutch Research Institution For Transitions (Drift).

3 Van Marissing, E. & F. de Meere (2013) *Duurzaamheid in Den Haag: Procesevaluatie subsidieregeling 'Duurzaamheid door Haagse wijken'* Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

wijken 2014'. Deze evaluatie richt zich niet op de mate waarin de regeling daadwerkelijk een bijdrage levert aan de doelstelling om Den Haag in 2040 klimaatneutraal te laten zijn, maar op de vraag hoe de stad in beweging wordt gebracht om deze ambitie waar te maken. Deze vraag is verwoord in drie deelvragen:

1. In hoeverre doet de huidige uitvoering van de regeling Duurzaamheid door Haagse wijken recht aan de geformuleerde uitgangspunten?
2. In hoeverre sorteert de huidige uitvoering van de regeling Duurzaamheid door Haagse wijken de effecten die worden beoogd? Dit bestaat uit twee delen.
 - a. In hoeverre krijgen deelnemers vertrouwen en handvatten van de gemeente om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen?
 - b. In hoeverre ontstaat het benodigde multiplier effect?
3. In hoeverre zijn verbeteringen mogelijk in de uitvoering van de regeling om op enigerlei wijze een groter effect te sorteren of beter aan te sluiten bij de geformuleerde uitgangspunten?

De opzet van de studie wordt toegelicht in de eerste bijlage.

Het rapport is als volgt opgebouwd: in het volgende hoofdstuk gaan we in op de kenmerken van de regeling. In het derde hoofdstuk staan de deelnemende initiatieven centraal. Vervolgens bespreken we in hoofdstuk vier de werking van de regeling en of de beoogde effecten worden behaald. Tot slot besteden we in hoofdstuk vijf aandacht aan eventuele verbeteringen die kunnen worden toegepast bij een volgende subsidieronde.

2 *De regeling*

2.1 *Inleiding*

In dit hoofdstuk beschrijven we de inhoudelijke aspecten van de subsidie-regeling. We maken daarbij onderscheid tussen de financiële kenmerken en organisatorische kenmerken (paragraaf 2.2). Vervolgens lichten we toe welke communicatiemiddelen de gemeente inzet om betrokkenen te informeren over de voortgang en om kennisuitwisseling te stimuleren en te faciliteren (paragraaf 2.3).

2.2 *De regeling zelf*

Financiële kenmerken

De subsidieregeling “Duurzaamheid door Haagse wijken” stelt bewoners in staat om een projectplan op te stellen voor een wijkinitiatief dat gericht is op energiebesparing en/of CO₂-reductie. Per initiatief wordt maximaal €8.000,- verstrekt, waarvan een deel bedoeld is voor de financiering van advieskosten en een deel voor gemaakte proceskosten. Per project en per aanvrager wordt maximaal één keer een subsidie verstrekt. Alleen kosten op factuurbasis zijn subsidiabel. In totaal is in 2014 €192.000,- gesubsidiëerd van de beschikbare €250.000,-. Dit bedrag is gebaseerd op maximaal drie aanvragen per stadsdeel en een totaal aantal stadsdelen van 8.

Advieskosten

Maximaal 80% van het aangevraagde en vastgestelde budget kan worden ingezet voor advieskosten. Daaronder wordt verstaan: de kosten die het wijkinitiatief maakt voor een advies om de juiste onderbouwing te krijgen op het gebied van energiebesparing en/of CO₂-reductie. Deze kennis is nodig voor het opstellen van het projectplan, waarin het aanvankelijke projectidee wordt uitgewerkt. Het gaat om de kosten voor advies van een externe professionele partij (dit is een partij die deze werkzaamheden in uitoefening van bedrijf of beroep verricht) over energiebesparingsopties en/of CO₂-reductie. Daarnaast kan het ook betreffen de kosten voor organisatieadvies, financieel advies en eventueel advies of hulp bij het opstellen van het projectplan door een externe professionele partij.

Proceskosten

Maximaal 20% van het aangevraagde en vastgestelde budget kan worden ingezet voor proceskosten. Daaronder wordt verstaan: de kosten die het wijkinitiatief maakt om een project te kunnen starten en om een projectplan te kunnen opstellen. Hieronder vallen de kosten voor het oprichten van een stichting of een vereniging (de oprichting moet dan na inwerking-treding van deze regeling zijn geweest), organisatiekosten, vergaderkosten, bestuurskosten, bankkosten en communicatiekosten (kosten gemaakt om het project kenbaar te maken en de wijk erbij te betrekken).

Beschikkingsmomenten

De subsidieregeling kent twee beschikkingen: één vooraf (de subsidieverlening) en één achteraf (de subsidievaststelling). De gemeente wil op deze manier zekerheid verkrijgen dat de activiteit op de juiste wijze heeft plaatsgevonden, alvorens zij besluit om gemeenschapsgeld uit te geven. Tijdens de looptijd van de regeling blijkt wat de werkelijke kosten van het project zijn. Na afloop van de regeling wordt daarom voor alle aanvragen nagegaan of het subsidiebedrag overeenkomt met de feitelijk gemaakte kosten. Hierdoor kan het zijn dat de uiteindelijke vaststelling verschilt van het bedrag dat in eerste instantie vooraf en voorlopig is verleend. De subsidievaststelling na afloop van de regeling geldt als definitief.

Organisatorische kenmerken

De regeling heeft een jaarlijks karakter: per kalenderjaar kan subsidie aangevraagd worden. De eerste ronde vond plaats in 2012 en ook in 2013 is er een ronde geweest. De laatste inschrijvingstermijn sloot op 1 april 2014. Het kan voorkomen dat eerdere deelnemers opnieuw een aanvraag indienen. In dat geval wordt expliciet gekeken in hoeverre de nieuwe aanvraag zich onderscheidt van de eerdere aanvraag. De regeling zal in 2015 worden voortgezet.

Spreiding over de stad

De gemeente Den Haag kent acht stadsdelen. Uit elk stadsdeel worden maximaal drie aanvragen gehonoreerd. Als er meer dan drie aanvragen per stadsdeel zijn, wordt de toekenning bepaald door loting door de notaris. Het kan ook voorkomen dat er vanuit een stadsdeel geen of slechts een of twee aanvragen zijn. In dat geval wordt gekeken of er stadsdelen zijn met meer dan drie aanvragen en wordt op grond van het aantal inwoners bepaald of er subsidiebudget voor één of meerdere aanvragen wordt toegevoegd. Het stadsdeel met de meeste inwoners is dan de eerstvolgende in rij. Als er meerdere aanvragen in aanmerking komen voor extra subsidie bepaalt loting door de notaris de toekenning.

Interactie en samenwerking

De gemeente verwacht dat de subsidieaanvragers actief deelnemen aan bijeenkomsten die voor hen worden georganiseerd. Daarmee wordt iedereen bedoeld die betrokken is bij een subsidieaanvraag. De bijeenkomsten vinden drie keer per jaar plaats en zijn bedoeld om vragen te stellen, ervaringen te delen en kennis te maken met de overige subsidieontvangers van de regeling. Ook legt de gemeente op die bijeenkomsten uit bij wie aanvragers terecht kunnen voor meer informatie en/of ondersteuning en wordt meegedacht over het zoeken van fondsen, sponsors of alternatieve subsidieverstrekkers. Verder vindt de gemeente het belangrijk dat er samenwerking met bedrijven en maatschappelijke organisaties ontstaan en stimuleert zij de deelnemers om met dergelijke partijen in contact te treden.

De tweede bijeenkomst werd in 2014 verzorgd door Berenschot, in de vorm van een Alliantiefabriek. Dit is een werkwijze die bedoeld is om op specifieke thema's concrete uitvoeringsallianties te smeden tussen partijen met als resultaat nieuwe energie en nieuwe samenwerkingsvormen. Naast de bijeenkomsten in het kader van de regeling zelf, vinden er tal van bijeenkomsten, evenementen en activiteiten plaats op het gebied van duurzaamheid, energie en klimaat. Zo organiseert de gemeente samen met Fonds 1818 vier keer per jaar het Duurzaam Ontbijt. Verder organiseert Duurzaam Den Haag een maandelijkse borrel, bedoeld als een soort open podium, waar iedereen die dat wil een presentatie kan verzorgen of op een andere manier aandacht kan vragen voor een bepaald onderwerp of vraagstuk. Tijdens een van deze bijeenkomsten stond het thema draagvlak centraal en werd een presentatie daarover verzorgd.

Begin maart organiseert de gemeente een diner voor alle deelnemers van de afgelopen twee jaar. Voor dat diner worden deelnemers aan de regeling uitgenodigd en met het oog op het leggen van verbindingen worden juist ook bewoners uitgenodigd die (nog) niets doen met duurzaamheid.

2.3 Communicatie

Om de betrokkenheid van burgers en bedrijven uit de stad tot een succes te maken, besteedt de gemeente op verschillende manieren aandacht aan de communicatie. In de eerste plaats is dat communicatie over duurzaamheid in het algemeen. Daarnaast wordt er specifiek aandacht gevraagd voor de subsidieregeling Duurzaamheid Door Haagse Wijken. Dat gebeurt onder andere op de gemeentelijke website waar een korte beschrijving is te vinden van de subsidieregeling, alsmede de officiële stukken en formulieren. Vanaf die site kunnen bezoekers ook doorklikken naar de

website van Duurzaam Den Haag en de bijbehorende Facebookpagina. Beiden zijn onafhankelijke platforms, waar informatie over duurzaamheid bijeen is gebracht. Op de website van Duurzaam Den Haag zijn ook beschrijvingen van alle initiatieven te vinden. Andere websites door onafhankelijke partijen met ruime aandacht voor de regeling zijn die van het Haags Milieucentrum en DenHaagDirect. De gemeente Den Haag zorgt verder voor bekendheid door het uitgeven van persberichten en berichtgeving in de stadskrant en de wijkkranten. Tot slot worden ook social media ingezet om meer bekendheid te genereren.

Inhuur externen

Voor de communicatie werkt de gemeente af en toe samen met externe partijen. Zo verzorgde Berenschot een Alliantiefabriek (zie 2.2) en heeft Joanne van Beusekom design & communicatie een aantal producten gemaakt, waaronder een duurzame stadsvriendenkaart en een factsheet met informatie over de subsidieregeling. Ook het bureau Just Common People is ingeschakeld ten behoeve van de communicatie, onder meer ter ondersteuning van bijeenkomsten en door het afnemen van korte enquêtes onder bezoekers van die bijeenkomsten.

3 *De initiatieven*

In dit hoofdstuk beschrijven we de initiatieven en de deelnemers aan de regeling van 2014. We analyseren de spreiding over de stad en beschrijven de manier waarop betrokkenen in aanraking zijn gekomen met de regeling en welke verwachtingen die bij hen opriep.

3.1 *Over de initiatieven*

Doelen en omvang

Alle initiatieven hebben te maken met energiebesparing en CO₂-reductie. Duurzaam Den Haag onderscheidt vijf typen projecten. Het gaat om projecten die zich richten op energie besparen, energie opwekken, duurzame mobiliteit, stadslandbouw en evenementen. Sommige initiatieven zijn klein en overzichtelijk, andere juist groot en veelomvattend. Een aantal initiatieven is gericht op de gebouwde omgeving en de (semi-) publieke ruimte. Het gaat bijvoorbeeld om binnentuinen, scholen, sportvelden en een supermarkt. Dit soort initiatieven ontstaan vaak vanuit een sterk gevoel van betrokkenheid met die plekken of gebouwen. Soms hebben de initiatieven een heel concrete aanleiding, bijvoorbeeld het benutten van een binnentuin, en soms is er slechts sprake van een idee (iets met duurzaamheid doen). Met de huidige deelnemers ondersteunt de gemeente een zeer divers palet aan initiatieven waarmee vele verschillende aspecten van duurzaamheid bij elkaar komen. Ze zijn allen ook gericht op onderling samenwerken.

Ontstaansgeschiedenis

De deelnemers aan de subsidieregeling van 2014 zijn bijna allemaal klein begonnen: thuis aan de keukentafel, bij de vergadering van de Vereniging van Eigenaren of op het sportveld. Bewoners met een gedeelde interesse of een concreet idee op het gebied van duurzaamheid, hebben elkaar op enig moment gevonden en hebben samen een aanvraag gedaan. In sommige wijken zijn deze groepjes na verloop van tijd groter geworden, maar er is ook een aantal initiatieven dat nog steeds drijft op de inzet van een enkele buurtbewoner. Opvallend is dat de initiatieven niet zijn ontstaan doordat bewoners hoorden over de subsidieregeling van de

gemeente, maar dat ze vooral voortkomen uit een zoektocht van bewoners. Bewoners die met een idee rondliepen en op zoek gingen naar meer informatie en/of subsidies stuitten -al dan niet toevallig- op de regeling. We zijn geen voorbeelden tegengekomen van initiatieven die zijn begonnen vanwege de subsidieregeling.

Over de deelnemers

We zien dezelfde typen deelnemers als in de evaluatie van de regeling in 2012, namelijk de initiatiefnemers (de trekkers/koplopers), de volgers met een actieve opstelling (mensen die een bestuursfunctie vervullen of helpen met het organiseren van activiteiten) en de passieve volgers (degenen die alleen geïnteresseerd zijn in duurzaamheid vanwege financiële voordelen).

Het merendeel van de actieve deelnemers (koplopers en volgers) heeft een actieve geschiedenis in de eigen wijk, heeft affiniteit met duurzaamheid (al dan niet beroepsmatig) of heeft ervaring met het activeren van anderen en het organiseren van activiteiten. Slechts een enkele deelnemer had voor deelname aan de regeling nog niets in de eigen wijk of iets met duurzaamheid gedaan.

Verder zien we dat de initiatiefnemers geen afspiegeling vormen van de Haagse bevolking. Het merendeel is van autochtone afkomst, heeft een HBO- of WO-opleiding en woont 'op het zand' ofwel in de meer welgestelde wijken. Het merendeel is bovendien huiseigenaar. Ten opzichte van de eerdere regelingen in 2012 en 2013 is het aantal deelnemers uit achterstandswijken in 2014 wel iets toegenomen (zie tabel 3.1). De oververtegenwoordiging van genoemde groepen inwoners in de regelgeving heeft onder meer te maken met het feit dat het voor hen gemakkelijker is om uitgaven voor te schieten en om te gaan met de bureaucratie.

Qua leeftijd en beroep zien we dezelfde categorieën als in de vorige evaluatie, maar er lijken ook enkele nieuwe categorieën te zijn bijgekomen, namelijk mensen die de subsidie inzetten als start voor een eigen onderneming en mensen die een aanvraag doen vanuit een zelforganisatie. Een voorbeeld is de Somalische stichting Dalmar in Moerwijk (Escamp). Ook zien we dat welzijnswerkers de subsidie met succes hebben weten in te zetten voor het activeren van bewoners. Net als in 2012 zien we ook in 2014 goed ingevoerde professionals van middelbare leeftijd. Dit zijn hoog opgeleide bewoners die al een lange carrière hebben in het bedrijfsleven, de non-profitsector en/of het openbaar bestuur, verstand van zaken hebben en bekend zijn met het thema duurzaamheid en/of participatie. Zij beschikken over goede netwerken en weten de weg naar de mensen die hun idee verder kunnen brengen. Dit type bewoner zien we onder andere bij de Stichting DuurSaam Benoordenhout en bij initiatieven in Leidschenveen-Ypenburg. Een tweede categorie bestaat uit (vroeg)

gepensioneerden. Dit type deelnemers heeft minder inhoudelijke kennis, maar daar tegenover staat dat de bewoners veel tijd hebben om dingen uit te zoeken en vaak al lang actief zijn in hun wijk, waardoor ze in staat zijn veel mensen te mobiliseren. Ook mensen die (tijdelijk) werkloos zijn en die daardoor tijd hebben om als trekker van een initiatief te fungeren, zouden we tot deze categorie kunnen rekenen. De derde categorie bestaat uit jonge (sociale) ondernemers die zich vooral richten op een andere benadering van het omgaan met de productie en distributie van goederen en diensten. Goede voorbeelden zijn de twee initiatieven uit het Laakkwartier. Ze hebben hun idee in de afgelopen jaren inmiddels behoorlijk kunnen uitwerken en kunnen nu de stap naar een commercieel verdienmodel maken.

3.2 *Spreiding over de stad*

In totaal telde de subsidieregeling 31 deelnemers, verspreid over zeven van de acht stadsdelen en 20 van de 44 wijken. De spreiding over de stad is weergegeven in tabel 3.1.

Tabel 3.1 Spreiding van de plannen van aanpak en projectplannen over de stadsdelen en wijken

Stadsdeel	Deelnemende wijken 2012	Deelnemende wijken 2014	Aantal deelnemers 2012	Aantal deelnemers 2014
Centrum	4/8	5/8	6	8
Escamp	2/7	2/7	2	5
Leidschen-veen-Ypen-burg	1/4	2/4	5	3
Laak	1/2	1/2	1	2
Loosduinen	0/5	0/5	0	0
Haagse Hout	3/4	3/4	4	3
Scheveningen	4/9	3/9	5	4
Segbroek	3/5	4/5	4	6
Totaal	18/44	20/44	27	31

Bron: eigen onderzoek; Van Marissing & De Meere (2013, p.15)

Net als bij de evaluatie van de regeling van 2012, valt ook bij de regeling van 2014 direct op dat er geen enkel initiatief uit het stadsdeel Loosduinen is. Via het nog te organiseren diner in maart (zie paragraaf 2.2) hoopt de gemeente om alsnog bewoners uit dit staddeel te kunnen

enthousiasmeren voor de subsidieregeling. In absolute aantallen voert Stadsdeel Centrum de lijst aan (8 initiatieven), gevolgd door Segbroek (6 initiatieven) en Escamp (5 initiatieven). De stadsdelen Laak (2 initiatieven), Leidschenveen-Ypenburg (3 initiatieven) en Haagse Hout (3 initiatieven) zijn qua aantal deelnemers minder goed vertegenwoordigd. Uit het voorgaande kunnen we concluderen dat de spreiding over de stad iets is toegenomen, met 20 van de 44 wijken in 2014 vergeleken met 18 van de 44 wijken in 2012. Niettemin is nog steeds meer dan de helft van de wijken (24 van de 44) op geen enkele manier betrokken bij de subsidieregeling. Het is moeilijk om een ontwikkeling uit dit overzicht af te leiden, omdat een aantal projecten ook al heeft deelgenomen aan eerdere regelingen in 2012 en/of 2013 en de regeling toen anders was. In 2014 waren er 19 volledig nieuwe initiatieven en 12 initiatieven die op de een of andere manier al eerder hadden deelgenomen aan de regeling, hetzij dezelfde persoon met een ander initiatief, hetzij hetzelfde initiatief, maar met een vervolgtraject.

3.3 *Kennismaking van deelnemers met de regeling*

Het merendeel van de deelnemers aan de regeling houdt zich op de een of andere manier al langer bezig met het thema duurzaamheid. Dat komt ook tot uiting in de interviews. Veel bewoners geven aan dat ze al een (vaag) idee hadden en dat zij per toeval hoorden van de subsidieregeling. Ze gingen bijvoorbeeld op zoek naar meer informatie of naar subsidiemogelijkheden en lazen toen over de regeling op de website van de gemeente. De subsidieregeling kwam zagezegd op hun pad en vormde het laatste zetje in de goede richting.

Focus en concretisering

Behalve het laatste zetje in de goede richting, blijkt uit de gesprekken met de deelnemers die in 2014 voor het eerste meededen, dat de regeling hen heeft geholpen bij het aanbrengen van focus in hun ideeën en om deze verder te concretiseren.

Marketing

Anders dan in de vorige evaluatie, zijn er nu ook deelnemers die de subsidie vooral hebben ingezet om hun initiatief op de kaart te zetten: er zijn factsheets gemaakt, websites gebouwd, evenementen georganiseerd, etc. Dit geldt vooral voor deelnemers die ook al deelnamen aan eerdere regelingen. Zij hebben de regeling van 2014 niet alleen aangegrepen om hun initiatief inhoudelijk verder te brengen, maar ook om het draagvlak voor hun initiatief te vergroten, en meer bekendheid te geven aan hun diensten en producten.

Verwachtingen

Niet alle bewoners met een idee op het gebied van duurzaamheid waren direct enthousiast over de regeling. Sommigen zagen het vooral als ‘gedoe’, soms zelfs als ‘veel extra werk voor relatief weinig geld.’

Desondanks vormde de subsidie voor de meesten voldoende aanleiding om een aanvraag in te dienen, want daarmee konden de voorziene kosten geheel of gedeeltelijk worden gedekt. Ook heeft het beschikbare budget een aantal aarzelende deelnemers over de drempel geholpen. Het oprichten van een stichting, het laten bouwen van een website of het inhuren van advies zijn zaken die je als bewoner minder snel uit eigen middelen doet.

Uit interviews met deelnemers die in 2014 niet deelnamen aan de regeling, maar eerdere jaren wel, blijkt dat de bureaucratie voor sommigen een reden was om niet opnieuw aan te vragen. De stappen die gezet moesten worden en de tijd die het kostte om uiteindelijk financiering te krijgen voor relatief betaalbare zaken als de huur van een vergaderruimte wogen niet op tegen het uiteindelijke voordeel. Uit de vorige evaluatie weten we dat sommige bewoners bewust geen aanspraak op de regeling maken, bijvoorbeeld bewoners die zonnepanelen willen installeren. Zij hebben vaak geen behoefte om een stichting of vereniging aan te sluiten. We hebben geen aanwijzingen om aan te nemen dat dit in 2014 anders was.

Onlangs het feit dat de gemeente niet heel strak heeft toegezien op het tijdig indienen van de voorstellen (sommige bewoners kregen nog een paar dagen extra de tijd), was er in 2014 toch één enkel groepje bewoners te laat met indienen. Hoewel zij wel de intentie hadden om de subsidie voor een concreet idee aan te vragen, kregen zij die subsidie dus niet, omdat ze te laat waren. Het is goed mogelijk dat we deze afvallers terugzien in een eventuele volgende regeling.

3.4 Ingediende projectvoorstellen

De deadline voor het indienen van een project was in april 2014. In totaal zijn 32 voorstellen ingediend, waarvan er uiteindelijk één is geweigerd, omdat dit geen wijkgebonden initiatief betrof. Met deze initiatiefnemers is een ambtelijk gesprek gevoerd, met als doel te bepalen op welke manier de gemeente hun initiatief dan wel verder zou kunnen helpen. Omdat het plan nog in de kinderschoenen stond, bleek het lastig voor de gemeente om concreet iets voor de initiatiefnemers te kunnen betekenen. Alle geaccepteerde voorstellen zijn beoordeeld op grond van een uitgebreid aanvraagformulier. De projectleider van de subsidieregeling is hierbij ondersteund door medewerkers van andere afdelingen. Dit eerste

moment van beoordeling is voor de gemeente een manier om vooraf al te sturen op kwaliteit. Desondanks blijkt na een klein jaar dat sommige ideeën blijven steken in goede bedoelingen en dat de beoordeling vooraf geen garanties biedt voor resultaat. Bij controle achteraf, wanneer wordt gekeken of het begrote budget overeenkomt met de daadwerkelijke uitgaven, blijkt bovendien dat veel deelnemers hun begroting en facturering niet op orde hebben. We constateerden dit ook al in de evaluatie van de regeling voor 2012 en kennelijk is er op dit punt weinig veranderd.

3.5 *Conclusies*

Met de huidige deelnemers ondersteunt de gemeente een zeer divers palet aan initiatieven waarmee vele verschillende aspecten van duurzaamheid bij elkaar komen. Bewoners zien kansen in hun eigen wijk en eigenen die zich toe. De subsidieregeling vormt vaak het laatste zetje in de goede richting. Omdat deelname aan de regeling ook enige competenties vereist en soms ook investeringen (voorschieten proceskosten, aanschaffen producten) met zich meebrengt, is het niet vreemd dat bewoners uit de meer welgestelde wijken oververtegenwoordigd zijn. De subsidieregeling is de voor de meesten niet alleen van belang vanwege het geld, maar ook vanwege het feit dat deze de deelnemers ertoe heeft aanzet hun ideeën te concretiseren en om focus aan te brengen. Voor terugkerende deelnemers speelt het vergroten van draagvlak en bekendheid ook een rol.

4 *De werking van de subsidieregeling*

In dit hoofdstuk beantwoorden we allereerst de vraag in hoeverre de huidige uitvoering van de regeling Duurzaamheid door Haagse wijken recht doet aan de geformuleerde uitgangspunten. De uitgangspunten zijn benoemd in het tweede hoofdstuk. Ze hebben betrekking op de financiering, de bandbreedte, de samenwerking en de eigen verantwoordelijkheid van burgers. We bespreken het multipliereffect en sluiten af met een conclusie.

4.1 *Financiering*

Een belangrijk uitgangspunt van de regeling ‘Duurzaamheid door Haagse Wijken’, is dat deze zich richt op het proces. Deelnemers kunnen de subsidie aanwenden voor advieskosten en proceskosten, maar de gemeente draagt niet bij aan productkosten.

In het algemeen vinden bewoners dit uitgangspunt duidelijk. Ze begrijpen waarom de gemeente voor deze insteek heeft gekozen en weten waarvoor zij de subsidie wel en niet kunnen inzetten. Soms zijn zij door schade en schande wijzer geworden en is pas tijdens het proces duidelijk geworden wat de precieze regels zijn. Het onderscheid tussen advieskosten en proceskosten, de zogeheten ‘80/20-regeling’ is bijvoorbeeld verwarrend: wat is nu wel advies en wat niet en hoe verhouden beide onderdelen zich tot elkaar? Een aantal deelnemers geeft verder aan dat de btw-plicht vragen oproept. Deze is gerelateerd aan de gekozen rechtsvorm en elke deelnemer moet voor zichzelf uitzoeken wat dat voor hem of haar betekent. Tot slot is er begrip, maar ook onvrede over de verlaging van het beschikbare budget ten opzichte van eerdere jaren. Dit geldt uiteraard voor deelnemers die al eerder meededen. Ze verwachtten in 2014 opnieuw €12.000,- te kunnen aanvragen, maar moesten in hun begroting uiteindelijk uitgaan van €8.000,-. Ondanks wat door een van de deelnemers als ‘een valse start’ wordt omschreven, hebben de meesten uiteindelijk wel alternatieve financiering gevonden en hun initiatief kunnen voortzetten.

Een groot deel van de deelnemers aan de regeling houdt zich al langer bezig met het thema duurzaamheid. Voor hen vormt de subsidie vaak het

laatste zetje. Ze lopen al langer rond met een idee, maar kunnen of durven het niet op eigen kracht op te zetten en uit te voeren. De ondersteuning vanuit de gemeente en de mogelijkheid om expertise in te huren kan in dat geval net het verschil maken. We zien ook terugkerende deelnemers. Zij zijn al wat verder met hun idee en weten de subsidie handig in te zetten om hun ideeën verder uit te dragen en het draagvlak in de buurt te vergroten.

Net als bij de vorige evaluatie blijkt dat niet elk type initiatief gebaat is bij louter advies- en proceskosten. Dit geldt met name voor initiatieven op het gebied van stadslandbouw. Voor die initiatieven is relatief weinig expertise vereist en is er vooral geld nodig voor de aanschaf van materialen en zaden. Veel initiatieven voor stadslandbouw ontstaan in de binnentuinen van de krachtwijken en juist daar hebben de initiatiefnemers weinig mogelijkheden om dat soort zaken uit eigen middelen aan te schaffen. Tegelijkertijd zien we ook oud-deelnemers die geen aanspraak meer op de regeling maken, omdat ze het veel gedoe vinden voor een relatief klein bedrag. Ze hebben niet per se geld nodig om een zaaltje te huren of een factsheet te laten maken en kiezen ervoor om hun initiatief voort te zetten met eigen of anderszins verworven middelen.

De mate waarin de subsidie toereikend is, hangt erg af van het type initiatief. Voor sommigen is het beschikbare budget meer dan voldoende, terwijl anderen grootse plannen hebben en naast deze subsidie ook nog andere financieringsbronnen zoeken om hun idee verder te brengen. In het algemeen vinden bewoners het ook wel goed dat ze door de huidige opzet wat meer gedwongen worden om verder te kijken, omdat ze het budget ook echt zien als een soort starterslening, waarmee zij de basis op orde kunnen brengen en zich van daaruit verder kunnen ontwikkelen.

Uit een gesprek met de projectleider van de gemeente komt naar voren dat de kosten die bewoners voor bepaalde zaken opvoeren uiteen lopen, bijvoorbeeld voor het bouwen van een website of het inhuren van een expert. Er zijn deelnemers die het gehele budget hebben uitgegeven, terwijl er ook deelnemers zijn die voor vergelijkbare ideeën slechts een deel van de beschikbare €8.000,- nodig hebben. De indruk bestaat dat een aantal deelnemers de omgekeerde weg bewandelt, namelijk dat zij het budget als uitgangspunt nemen in plaats van het idee. Verder is het de projectleider opgevallen dat veel initiatiefnemers moeite hebben met het opstellen van een goede begroting en is er met een aantal van hen contact geweest om ervoor te zorgen dat deze voldeed aan de eisen van de gemeente.

4.2 *Bandbreedte*

Een tweede uitgangspunt van de subsidieregeling is dat deze bedoeld is voor wijkgebonden plannen en projecten die zich richten op energiebesparing en/of CO₂-reductie. In feite gaat het dus om twee criteria, namelijk een inhoudelijk criterium en een gebiedsgericht criterium.

Duurzaamheid

In de vorige evaluatie constateerden we dat energiebesparing en CO₂-reductie een behoorlijk breed spectrum beslaan en dat als gevolg daarvan het type initiatieven uiteenloopt van ideeën die specifiek gericht zijn op duurzaamheid tot initiatieven waarbij duurzaamheid toevallig een thema is dat wordt aangegrepen om bijvoorbeeld de sociale samenhang in de wijk te vergroten. De gemeente ziet deze bandbreedte als een positief aspect van de regeling en heeft de inhoudelijke criteria daarom niet gewijzigd. De bandbreedte komt mooi tot uiting op de website van Duurzaam Den Haag, die vijf hoofdthema's onderscheiden: energie besparen, energie opwekken, duurzame mobiliteit, stadslandbouw en evenementen.

Bij collectieve bijeenkomsten, zoals het Duurzaam Ontbijt, leidde de diversiteit van de deelnemers en hun initiatieven in het verleden nog wel eens tot irritaties of onbegrip. Inmiddels doet een aantal deelnemers al voor een tweede of zelfs derde keer mee en zijn de onderlinge contacten verbeterd. De deelnemers hebben meer zicht op wat de andere deelnemers doen en daaruit ontstaan ook weer nieuwe ideeën. Zo is een bewoner die zich aanvankelijk met stadslandbouw bezighield nu ook bezig met een plan voor zonnepanelen op het dak van de flats in zijn wijk en zijn er initiatiefnemers die hun ervaringen ook in dienst van andere wijken willen inzetten.

Wijkgebonden karakter

De gemeente heeft er heel bewust voor gekozen om de regeling wijkgebonden te maken. Bewoners kunnen het thema duurzaamheid op die manier toe-eigenen. Het is weliswaar een gemeentelijke regeling, maar het resultaat wordt in de eigen buurt ervaren. De bewoners die hier aan hebben bijgedragen zijn trots op wat zij hebben bereikt en fungeren al dan niet bewust als ambassadeurs van hun wijk. Daarnaast biedt de regeling de mogelijkheid om in te springen op lokale behoeften, zoals het herinrichten van een binnentuin of het benutten van daken van voor zonne-energie. Dit soort behoeften is goed te concretiseren, is overzichtelijk en gaat over bekend terrein. Dit maakt het voor bewoners makkelijker om mee te doen dan wanneer het zou gaan om een initiatief en/of plek waar zij geen affiniteit mee hebben.

Een enkeling ziet het gebiedsgebonden karakter als een belemmering, bijvoorbeeld een oud-deelnemer die op de grens van meerdere wijken woont en meer gericht is op de nabijgelegen straten in andere wijken dan op verder weg gelegen straten in de eigen wijk. Ook hoorden we in de interviews opnieuw geluiden opgaan om bepaalde onderdelen van het proces efficiënter te maken. Doordat elk initiatief een aantal vergelijkbare handelingen uitvoert, zoals de gang naar de notaris en het opzetten van een website, lijkt er sprake van onnodig wielen uitvinden. Daar staat tegenover dat het samen doormaken van het proces een belangrijke factor is voor succes en dat de meesten dit op de lange duur belangrijker vinden dan het besparen van een deel van de kosten door bepaalde onderdelen te collectief / stadsbreed te regelen.

4.3 Samenwerking

Het derde uitgangspunt van de regeling is dat deze burgers uitnodigt om samen te werken met partijen (instanties en bedrijven) in de stad en dat projecten voor een zo groot mogelijk deel gebruik dienen te maken van andere vormen van financiering dan subsidies. De verwachting is dat hiermee het gewenste en benodigde multipliereffect ontstaat. Ook dit uitgangspunt behelst in feite twee criteria, namelijk een organisatorisch criterium en een financieel criterium.

Wisselwerking met het bedrijfsleven

De wisselwerking tussen initiatiefnemers en het Haagse bedrijfsleven begint steeds meer vorm te krijgen. Ondernemers die zich bezighouden met het adviseren over duurzaamheid, het verzorgen van communicatie-trajecten of het organiseren van evenementen, hebben hun weg gevonden naar de bewonersgroepen die verspreid over de stad actief zijn en vice versa. De terugkerende bijeenkomsten zoals het Duurzaam Ontbijt en de borrels van Duurzaam Den Haag spelen daarbij een belangrijke rol, omdat vraag en aanbod daar bij elkaar komen.

Sommige bewoners grijpen de regeling ook aan ten behoeve van hun eigen onderneming, bijvoorbeeld door initiatiefnemers in andere wijken te adviseren.

Aanwenden andere subsidies en fondsen

De gemeente verwacht dat bewoners die deelnemen aan de regeling 'Duurzaamheid Door Haagse Wijken' zelf op zoek gaan naar andere (aanvullende) subsidies om hun idee te bekostigen en spreekt impliciet de wens uit dat de bewonersgroepen gaandeweg ook een verdienmodel ontwikkelen, waarbij subsidie vanuit de huidige regeling niet meer nodig is. We zien dat een deel van de deelnemers daar goed in weet te slagen,

vooral via persoonlijke netwerken, maar er is ook een aantal deelnemers dat hier niet in slaagt. Oorzaken zijn onder meer dat het initiatief tussen de wal en het schip valt of dat bewoners onvoldoende vaardigheden hebben.

Sommige initiatieven overstijgen het niveau van de wijk en hebben een begroting die vele malen groter is dan de €8.000,- uit het initiatievenbudget. Zij slagen er meestal in om het gesprek te organiseren met de gemeente en een aanvullende subsidie te verwerven die uit andere potjes wordt gefinancierd.

4.4 *Actiefburgerschap*

De gemeente vindt het belangrijk dat de regeling burgerschap stimuleert. Zij wil deelnemers het vertrouwen geven en handvatten bieden om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen.

De gemeente heeft via de in het tweede hoofdstuk genoemde communicatiekanalen bekendheid gegeven aan de regeling. Er zijn geen gerichte acties uitgevoerd richting de groepen die in de vorige evaluatie ondervertegenwoordigd waren, zoals bijvoorbeeld extra inzet om bewoners uit achterstandswijken en/of huurwoningen te enthousiasmeren. Uit de gesprekken met deelnemers die in 2014 voor het eerst meededen aan de regeling, komt duidelijk naar voren dat zij niet met het initiatief gestart zijn omdat zij wisten van de subsidie, maar dat zij op zoek naar financiering voor hun idee en stuitten op de subsidieregeling. Persoonlijke netwerken spelen hierbij een belangrijke rol, maar er zijn ook bewoners die al googelend op de website van de gemeente terecht kwamen.

De deelnemers zijn in het algemeen te spreken over de benaderbaarheid en bereikbaarheid van de contactpersoon van de subsidieregeling. Het meedenken en ondersteunen van de gemeente bestaat uit het beantwoorden van praktische vragen, het doorverwijzen naar eventuele andere subsidies en kennisinstellingen en het met elkaar in contact brengen van deelnemers. Het grootste knelpunt waren de ‘vele regels en procedures’ van de gemeente waardoor niet iedereen het de ‘kracht van onderop’ vindt stimuleren. Als ‘simpele’ wijkbewoners iets willen gaan doen in hun wijk, moeten ze door de gemeente ondersteund worden, niet tegengehouden worden door alle voorschriften.

Er bestaat enige onduidelijkheid over de precieze rol van de gemeente bij het begeleiden van de initiatieven. Uit gesprekken met deelnemers blijkt dat niet voor iedereen even duidelijk is wat de gemeente nu wel en niet doet (ondersteunen, meedenken, adviseren, verbinden). Hier is ook duidelijk sprake van individuele voorkeuren. Desalniettemin overheerst tevredenheid over de gemeente. Dat heeft niet alleen te maken met de

manier waarop de betrokken ambtenaren omgaan met vragen en de mate waarin zij benaderbaar zijn, maar ook met het feit dat deelnemers zich realiseren dat de gekozen vorm vrij uniek is in Nederland. Het meer echt uitwisselen van ervaringen en kennis kan volgens meerdere respondenten verbeterd worden.

Daar waar bewoners vastlopen, kunnen ze contact opnemen met de contactambtenaar van de gemeente voor ondersteuning. Vertrouwen in de gemeente ontstaat wanneer de deelnemers daar serieus worden genomen en verder worden geholpen in de omgang met verschillende onderdelen van de gemeente bij de concretisering van hun plannen. De initiatiefnemers zijn tot nu toe ook behoorlijk tevreden hierover. Ze begrijpen de opzet van de regeling en ook al zijn de grenzen van de mogelijkheden van de gemeentelijke organisatie soms in zicht, in het geheel werkt de regeling bij de gehonoreerde initiatieven eerder positief dan negatief.

4.5 *Multiplier*

Met de regeling zijn tientallen aan initiatieven relatief goedkoop een stap verder gebracht. In het vorige hoofdstuk zagen we dat ongeveer een derde van de deelnemers in de regeling van 2014 al eerder heeft meegedaan. Aan de ene kant is het positief dat de initiatieven doorgaan, aan de andere kant lijkt het niet de bedoeling dat de initiatieven telkens terugkeren. In hoeverre de initiatieven die niet meer meedoen ook succesvol worden voortgezet of afgerond, is buiten beeld. Wel maakt de gemeente apart van deze evaluatie een inhoudelijke beoordeling van de initiatieven.

Eerder schreven we dat de toetssteen van de gehele regeling zal liggen in het aantal aanvragen dat binnen gaat komen in de aankomende ronden. Het was de vraag of dat er méér zouden zijn, beter gespreid over de wijken in de stad en zijn de betrokken initiatiefnemers meer diversiteit zouden kennen. Het lijkt erop dat de regeling iets beter gespreid is over de stad en meer mensen trekt die als beginnend ondernemer gezien kunnen worden. Het aantal *nieuwe* initiatieven is echter afgenomen.

Het blijft dus de vraag hoe met deze regeling een veel groter deel van de stad uit te dagen. Een campagne lijkt op zijn plaats. De bewoners die bij de huidige initiatieven zijn betrokken hebben een ambassadeursfunctie en kunnen anderen laten zien dat het leuk of zinnig is zelf vorm te geven aan duurzaamheid in de wijk. Netwerken in de wijk kunnen beter worden aangespoord met duurzaamheid aan de slag te gaan. De regeling bereikt tot nu toe voornamelijk mensen die al geïnteresseerd waren in duurzaamheid en die de competenties hebben met de eisen van de regeling om te gaan.

4.6 *Conclusies*

De evaluatie maakt duidelijk dat de regeling Duurzaamheid Door Haagse Wijken 2014 door zijn insteek en uitwerking in staat is vertrouwen aan bewoners te geven. Het benodigde multiplier effect wordt echter niet bereikt, afgemeten aan het aantal nieuwe initiatieven die worden ingediend. Wel is de spreiding over de stad verbeterd en zijn ook meer personen bereikt die de regeling zien als onderdeel van een startende onderneming. Het 'Duurzaam Ontbijt' is te zien als verbindende factor tussen oude en nieuwe deelnemers. Er is echter onvoldoende in beeld wat gebeurt met de initiatieven die geen vervolg aanvraag indienen: wie weet zitten daar succesvolle initiatieven bij die juist het multiplier effect gestalte aan het geven zijn.

5 *Conclusies en aanbevelingen*

In dit slothoofdstuk bespreken we de belangrijkste bevindingen en doen we suggesties voor verbetering. De evaluatie maakt duidelijk dat de regeling Duurzaamheid Door Haagse Wijken 2014 door zijn insteek en uitwerking in staat is vertrouwen aan bewoners te geven. Het bevat voor bewoners handvatten om actie te ondernemen. Het is echter de vraag of het benodigde multiplier effect wordt bereikt. In de volgende rondes van de stimuleringsregeling is het vooral zaak méér initiatieven te laten ontstaan en beeld te krijgen van de impact van een initiatief nadat de steun is afgerond. Daarvoor dient de bekendheid van de regeling in het algemeen te worden vergroot en explicieter gestuurd te worden op het bereiken van speciale groepen. Daarnaast vragen de initiatiefnemers om vereenvoudiging van de regeling en kan er meer onderling geleerd worden.

Het bereik

Met de subsidieregeling worden bewoners bereikt die actief aan de slag gaan Den Haag te verduurzamen. De initiatiefnemers zijn het best te omschrijven als koplopers. Veel daarvan zijn beroepshalve al bekend met thema's als energiebesparing en CO₂-reductie of in ieder geval al langer actief. Zij weten in hun directe omgeving anderen te enthousiasmeren die geen tijd of zin hebben om zelf zeer actief te worden, maar wel willen meedoen met initiatieven in de buurt of daar ten minste van mee willen profiteren. Dit zijn degenen die niet gericht zijn op uitzoeken, organiseren en vernieuwen, maar op het besparen van geld of het opdoen van sociale contacten.

Er zijn op de huidige manier relatief weinig voorbeelden van initiatieven waarin bewoners worden bereikt van zogenoemde achterstandswijken en initiatiefnemers met minder mogelijkheden en competenties dan de huidige koplopers. Dit is al langer bekend uit de eerdere uitvoering van de regeling. In de ambitie Den Haag klimaatneutraal te laten zijn in 2040, wordt echter gesteld dat dit alleen kans van slagen heeft wanneer deze gedachte breed gesteund wordt en bewoners uit alle geledingen mee doen. Er zal dus expliciet gestuurd moeten worden op het bereiken van meer inwoners. Te denken valt aan het vergroten van de bekendheid van de regeling bij de gemiddelde bewoner, huidige koplopers vragen actief te

worden om nieuwe initiatieven bij anderen te ontlocken en het benaderen van speciale groepen als huurders via woningcorporaties.

De regeling

De gemeente Den Haag weet met het openstellen van de regeling jaarlijks tientallen individuele (groepen) bewoners te bereiken die zich actief bezighouden met initiatieven rond duurzaamheid in hun wijk. Het belangrijkste resultaat is dat bewoners die al langer allerlei ideeën en ambities hadden op het gebied van duurzaamheid focus hebben weten aan te brengen. Dit gaat echter niet vanzelf. Bewoners dienen over het algemeen meer energie te steken in de aanvraag en de verantwoording dan ze lief is. Standaardisatie en vereenvoudigingen zijn mogelijk.

Veel initiatiefnemers hebben vergelijkbare inspanningen verricht. Zo hebben ze allen informatie moeten inwinnen over welke rechtsvorm ze het beste zouden kunnen kiezen. We bevelen waar mogelijk standaardisatie aan. Uiteindelijk dienen het uiteraard wel plannen van bewoners te blijven, de standaardisatie staat ten dienst aan de bewonersgroepen. Voorbeelden zijn: Geef voorbeeldprojectplannen waar initiatieven uit kunnen ‘knippen en plakken’, geef standaard bedragen aan die staan voor notariskosten, communicatie advies en het bouwen van een website, geef collectief informatie over rechtsvormen en maak een digitaal invulformulier. Het is denkbaar dat bijvoorbeeld het Duurzaam Den Haag ook een aantal bedrijven aanbeveelt.

Vereenvoudiging is mogelijk door de bovenstaande standaardisaties. Door deelbudgetten op onderdelen te formuleren met standaard bedragen, kan de uiteindelijke verantwoording ook eenvoudiger. Daarbovenop lijkt er dan geen reden meer te zijn de 80/20 regeling te handhaven. Ook moet het mogelijk worden om met meerdere wijken een gezamenlijke aanvraag te doen. De buurtgerichtheid blijft wel centraal staan, maar belemmeringen worden ervaren op locaties aan de rand van een wijk en plekken waar mensen uit verschillende wijken samenkomen zoals sportaccommodaties. Inhoudelijk worden geen belemmeringen benoemd.

Het belangrijkste struikelblok voor initiatieven is de beperking tot proceskosten en het uitsluiten van uitvoeringskosten. Uiteraard geven ook een aantal respondenten aan dat het bedrag omhoog kan, bijvoorbeeld door meerdere initiatieven te bundelen. De hoogte van het bedrag lijkt echter geen problemen te geven, gegeven de beperking tot proceskosten. Bij een nieuwe ronde zouden ook beperkte uitvoeringskosten meegenomen kunnen worden. De kans is dan reëel dat vanzelf minder proceskosten dan het huidige maximum van 8.000 euro worden aangevraagd. Uiteraard dient het totaal aan te vragen bedrag voor uitvoeringskosten beperkt te zijn, de aard van de regeling blijft gericht op het nemen van initiatief.

De gemeente

De regeling bereikt dat duurzaamheidsinitiatieven verder komen, bewoners (nog) competentier worden en vertrouwen hebben dat hun energie aan een initiatief zinvol is besteed. Wel is er af en toe sprake van teleurstelling of zelfs frustratie. Voor zover dit komt door de ervaren problemen in de uitvoering van de regeling, kan dit grotendeels voorkomen worden door de eerder genoemde vereenvoudigingen. Als er sprake is van frustratie, komt dit met name door de ervaren beperkte medewerking van anderen. Hieronder vallen ook (verschillende afdelingen van) de gemeente zelf. De werking van het gemeentelijk apparaat zal nooit aan de (diversiteit aan) eisen en wensen van bewoners recht kunnen doen. Wel kunnen bewoners via de regeling geholpen worden om met deze werkelijkheid om te gaan. Ten eerste blijft de taak staan bewoners een goed beeld te geven wat de gemeente nu wel en niet kan doen met de regeling. Ten tweede kunnen nieuwe initiatieven worden bijgestaan bij contacten met het gemeentelijk apparaat als bijvoorbeeld gepoogd wordt een schoolgebouw aan te passen. Hiervoor kunnen ook oud-deelnemers worden gevraagd.

De gemeente houdt een overzicht bij van alle initiatieven en organiseert bijeenkomsten waarop deelnemers elkaar kunnen ontmoeten. Vanuit verschillende initiatieven wordt gevraagd om meer gerichte verbanden. De gemeente is de partij die informatie snel kan schakelen, en kan helpen andere onderdelen van de gemeente waar nodig te betrekken. De meeste deelnemers stellen het op prijs wanneer de gemeente van tijd tot tijd zou informeren hoe het er voor staat. Ze zien dit niet direct als bemoeienis, maar vooral als welgemeende interesse. De directe contacten dienen vooral in het teken te staan van zaken die het eigen initiatief betreffen, sommigen zijn bereid iets extra's te betekenen voor anderen en de gemeente. Uiteraard het liefst tegen een vergoeding.

Afsluitend

De beoordeling van de initiatieven staat ten dienste aan verantwoording, het recht doen aan de inspanningen van de bewoners en het leren van de ervaringen. De beoordeling van plannen wordt vanwege dat leren, gedaan met mensen van onder andere OCW, DSO en Stadslandbouw. Uitwisseling van ervaringen met bijvoorbeeld Fonds 1818 en Duurzaam Den Haag lijkt nuttig. Voor de gemeentelijke organisatie zou aan de hand van de initiatieven hier nog meer uitgehaald kunnen worden. Zo kunnen de initiatieven van voorgaande jaren beter in beeld gehouden worden, de initiatiefnemers expliciet worden uitgenodigd, op scholen en Stadsdelen worden afgestapt met voorbeeld initiatieven, een klasje worden gevormd voor nieuwe initiatiefnemers en ontkokering met een casus concreet gemaakt worden voor de gemeente. Een deel van het budget zou hiervoor vrijgemaakt kunnen worden, waarbij zoveel mogelijk door initiatiefnemers wordt uitgevoerd.

Bijlage Onderzoeksaanpak

In deze bijlage geven we de doelstelling en onderzoeksvragen weer, lichten we de gehanteerde onderzoeksaanpak toe en vermelden we de gesproken personen.

Doelstellingen en onderzoeksvragen

De evaluatie richt zich niet op de mate waarin de regeling daadwerkelijk een bijdrage levert aan de doelstelling om Den Haag in 2040 klimaatneutraal te laten zijn, maar op de vraag hoe de stad in beweging wordt gebracht om deze ambitie waar te maken. Dit wordt wel het multipliereffect genoemd. In de evaluatie geven we antwoord op de volgende onderzoeksvragen:

1. In hoeverre doet de huidige uitvoering van de regeling Duurzaamheid door Haagse wijken recht aan de geformuleerde uitgangspunten?
2. In hoeverre sorteert de huidige uitvoering van de regeling Duurzaamheid door Haagse wijken de effecten die worden beoogd? Dit bestaat uit twee delen.
 - a. In hoeverre krijgen deelnemers vertrouwen en handvatten van de gemeente om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen?
 - b. In hoeverre ontstaat het benodigde multiplier effect?
3. In hoeverre zijn verbeteringen mogelijk in de uitvoering van de regeling om op enigerlei wijze een groter effect te sorteren of beter aan te sluiten bij de geformuleerde uitgangspunten?

We lichten de drie vragen kort toe:

1. Uitgangspunten

Bij het opstellen van de processubsidie heeft de gemeente de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Deelnemers aan de regeling kunnen aanspraak maken op een vergoeding van gemaakte proceskosten, niet voor het realiseren van projecten zelf.

2. Projecten passen binnen de thema's energiebesparing en CO2-reductie en dienen wijkgebonden te zijn. De regeling schrijft niet in detail voor wat voor soort projecten opgezet kunnen worden, maar richt zich op het faciliteren van bewoners bij het opstellen van een realistisch projectplan en een businesscase.
3. De regeling nodigt burgers uit om samen te werken met partijen (instanties en bedrijven) in de stad en projecten dienen voor een zo groot mogelijk deel gebruik te maken van andere vormen van financiering dan subsidies. De verwachting is dat hiermee het gewenste en benodigde multipliereffect ontstaat.
4. De regeling sluit aan bij bestaande aanpakken en regelingen van de gemeente en verbindt deze regelingen waar mogelijk.
5. De regeling stimuleert burgerschap en belooft dit: deelnemers krijgen het vertrouwen en handvatten van de gemeente om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen.

De uitgangspunten zijn uitgewerkt in de regeling "Duurzaamheid door Haagse wijken 2014. In de evaluatie stellen we vast in hoeverre de huidige uitvoering van de regelingen recht doet aan de genoemde uitgangspunten.

2. Beoogde effecten

Bij het opstellen van de processubsidie heeft de gemeente twee beoogde effecten benoemd:

1. Deelnemers hebben het vertrouwen en handvatten van de gemeente gekregen om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen.
2. Er is sprake van een "multipliereffect".

In de evaluatie stellen we vast in hoeverre de huidige uitvoering van de regelingen tot genoemde effecten heeft geleid. Zowel het vertrouwen als het multiplier effect is echter niet uitgewerkt en specifiek omschreven in de stukken. In deze evaluatie laten we de interpretatie van vertrouwen aan de gesproken bewoners over: We gaan er van uit als de betrokkenen aangeven dat vertrouwen gewonnen of geschaad is, dit blijkbaar het geval is. Voor de multiplier is het de vraag in hoeverre het aantal initiatieven over de tijd een breder bereik laten zien.

3. Verbeteringen

De derde doelstelling van deze evaluatie is het verkrijgen van inzicht in mogelijke verbeteringen voor een eventueel vervolg van deze regeling of een andere toekomstige regeling waarbij een processubsidie wordt gehanteerd. In de evaluatie inventariseren we de mogelijke verbeteringen.

Aanpak

Voor de procesevaluatie hebben we allereerst een inhoudelijke analyse uitgevoerd. De inhoudelijke analyse heeft tot doel om de context van de subsidieregeling in beeld te brengen. Hiertoe hebben we relevante informatie verzameld over de regeling zelf en over de wijze van communiceren, zoals door het gebruik van persberichten en berichtgeving in stads- en wijkkranten. Daarbij hebben we onder andere gelet op de spreiding over de stad, de bedragen die aangevraagd kunnen worden, de kosten van de uitvoering, het aantal aanvraagrondes en de eventuele loting. Vervolgens hebben we interviews afgenomen met betrokkenen en schriftelijke vragenlijsten verstuurd. Doel van dit deel was om zicht te krijgen op de motieven van de deelnemers, de wervingsaspecten die daarbij een rol hebben gespeeld, wat voor hen de baat van deelname is, welke aanpak succesvol kan zijn om meer mensen te bereiken en of bewoners bereid zijn een actieve rol te hebben in die aanpak.

In totaal hebben we elf bewoners geïnterviewd op basis van een gestructureerde vragenlijst en nog eens negen bewoners hebben een korte schriftelijke vragenlijst ingevuld (zie hieronder).

Om zicht te krijgen op de doorontwikkeling van de subsidieregeling, de wijzigingen ten opzichte van eerdere jaren en de manier waarop de betrokkenen van de gemeente invulling hebben gegeven aan hun nieuwe rol en hoe zij het traject hebben ervaren, hebben we de twee betrokken ambtenaren geïnterviewd. We deden dit nadat de meeste interviews met bewoners waren afgerond. Daarnaast bood een interview aan het eind van de gespreksronde de mogelijkheid om specifieke vragen te stellen, zodat we een aantal zaken konden verduidelijken.

Respondenten

Voor dit onderzoek is, in volgorde van interviewen, gesproken met:

- Mirjam Leijnse, Duurzaam Duinoord
- Diederik Bosscha, St. Mundo Den Haag
- Jan Morsch, De tuinen van Mariahoeve
- Gerd-Jan Otten, Duurzaam Benoordenhout
- Petra Hiemstra, Stichting QuartierLaak
- Marco van Steekelenburg, Vereniging Wij(ken) Energie(k)
- Antonio Peralta, Permacultuur Buurttuin Grondige Vlinders
- Cor Rademaker, Schilderswijk verlicht
- Jay Navarro, Den Haag in Transitie
- Ronald van Wuijtswinkel, Vereniging Haagse Duurzaamheid
- Michiel Oosterhaven, Zonnewijk Statenkwartier
- Wendelijn Oolders, gemeente Den Haag
- Paul van Trigt, gemeente Den Haag

De helft van de overige initiatiefnemers heeft een korte schriftelijke vragenlijst beantwoord:

- Laurens van Luin, Stichting Wijkberaad Heesterbuurt
- Thomas Kemmere, 070 Centrum Energiek
- Ahmed Abdalwaked, Stichting Dalmar
- Michiel van Bokhorst, 070 Centrum Energiek
- Rolf van Kouwen, Duurzaam Ypenburg
- Ingrid Giesberts, Klaverblad
- Aicha Lubbinge, Groene Mient
- Willie Berentsen, Groene Mient
- Te Borg, Duurzame Regentes
- Lusthof XL, Duurzame internationale entree
- Helga Fischer, Tuin van Venen
- Henk van Bentem, Duurzame Vruchtenbuurt

Colofon

Opdrachtgever	Gemeente Den Haag
Auteurs	F. de Meere E. van Marissing
Omslag	Ontwerppartners, Breda
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secre@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-675-3

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2015.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute.

Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

De gemeente Den Haag heeft zich voorgenomen om anno 2040 een klimaatneutrale stad te zijn. Binnen deze ambitie doet de gemeente nadrukkelijk beroep op burgers, bedrijven en instellingen. Voor burgers is een processubsidie beschikbaar gesteld als stimulans om een actieve bijdrage te leveren aan een duurzaam Den Haag. In dit rapport bespreken we de ervaringen met de regeling. Slaagt de gemeente erin om door het aanbieden van deze subsidie de stad in beweging te brengen? Uit de evaluatie blijkt dat de regeling door de insteek en uitwerking in staat is vertrouwen aan de Hagenaren te geven en het biedt tevens handvatten om daadwerkelijk actie te ondernemen. Het is echter de vraag of met de huidige opzet genoeg burgers worden bereikt. Voor de volgende ronde van de stimuleringsregeling is het namelijk wel zaak om méér initiatieven te laten ontstaan en daarnaast een beeld te krijgen of en hoe de initiatieven meer burgers bereiken.

